

Specijalno izvješće
„Zabrana tjelesnog kažnjavanja djeteta
u Bosni i Hercegovini“

Specijalno izvješće

ZABRANA TJELESNOG KAŽNJAVANJA DJETETA U BOSNI I HERCEGOVINI

*Dječji život je poput komada papira, na koji svatko ostavlja bilješku.
Kineska poslovice*

Banja Luka, listopad 2019. godine

Izdavač:

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bone i Hercegovine

78 000 Banja Luka/Akademika Jovana Surutke broj 13

e-mail: bl.ombudsmen@ombudsmen.gov.ba

www.ombudsmen.gov.ba

u suradnji sa UNICEF-om u Bosni i Hercegovini

Autori izvješća

ombudsmani:

Nives Jukić

Prof. dr. Ljubinko Mitrović

Dr. Jasminka Džumhur

Radna grupa:

Nives Jukić, koordinatorica

Aleksandra Marin Diklić, pomoćnica ombudsmana

Manda Mendeš, stručna savjetnica

Naida Korajlić, stručna suradnica

Tehnički uredio:

Dragan Perić, šef Odjela za informacione tehnologije

KAZALO

I. Uvod	5
II. Metodologija istraživanja	5
III. Pravni okvir.....	6
3.1. Međunarodni standardi.....	6
3.2. Zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini	10
3.2.1. Ustav Bosne i Hercegovine	10
3.2.2. Ustav Federacije BiH	10
3.2.3. Ustav Republike Srpske	11
3.2.4. Obiteljski zakoni	11
3.2.5. Kazнено zakonodavstvo/kazneni zakoni	11
3.2.6. Zakoni o zaštiti od nasilja u obitelji	12
3.2.7. Emocionalno zlostavljanje.	14
IV. Situaciona analiza/rezultati istraživanja	15
V. Godišnja izvješća o aktivnostima Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i pojedinačni predmeti/slučajevi u Instituciji ombudsmana (Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece)	22
VI. Zaključci Ombudsmana	26
VII. Preporuke Ombudsmana	27

I. Uvod

Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine neovisna je institucija, uspostavljena u cilju promoviranja dobre uprave i vladavine prava, zaštite sloboda fizičkih i pravnih osoba, kako je garantirano Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim sporazumima, a koji se nalaze u dodatku Ustava. Sukladno Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, pored postupanja po pojedinačnim žalbama i registriranim predmetima, institucija ombudsmana Bosne i Hercegovine poduzima niz aktivnosti i mjera u cilju zaštite i promocije ljudskih prava, od kojih su, svakako, značajna istraživanja o određenim pojavama, te programi edukacije, izrada specijalnih izvješća, sudjelovanje na stručnim skupovima na kojima se raspravlja o ljudskim pravima uopće, davanje mišljenja i sugestija pri izradi zakona, strategija i slično. Nadležnome tijelu ombudsman može predložiti mjere, kojih bi primjena poboljšala situaciju i u specijalnom izvješću dati prijedloge za izmjene i dopune zakona i drugih propisa kada to smatra potrebnim.

Ombudsmani smatraju kako je pravo svake osobe da ne bude tjelesno kažnjena, ali je i pravo svakog djeteta imati ista prava na poštivanje njegova ljudskoga dostojanstva i tjelesnog integriteta, te na jednaku zaštitu pred zakonom. Jedan je od preduvjeta za to dobra suradnja i koordinacija svih nadležnih tijela. Na svojoj četvrtoj sjednici 04.02.2019. godine Ombudsmani su usvojili Zaključak da se tijekom 2019. godine pristupi izradi Specijalnoga izvješća o zabrani tjelesnog kažnjavanja djeteta u Bosni i Hercegovini. Nasilje nad odraslim osobama u svim situacijama i svim sredinama je zabranjeno i kažnjivo, dok je nasilje nad djetetom zabranjeno i kažnjivo samo u obrazovnim ustanovama, ustanovama socijalne skrbi i u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija.

Svrha ovoga izvješća jeste ukazati na smisao uvođenja zabrane tjelesnog kažnjavanja djeteta; zabrana sama po sebi ne treba biti isključivo sankcioniranje, odnosno kažnjavanje nasilja koje počine roditelj, brat, sestra, staratelj ili usvojitelj, već i stvaranje što boljih uvjeta za tzv. pozitivno roditeljstvo, odnosno roditeljstvo bez nasilnih metoda u odgoju i odrastanju djeteta. Ombudsmani Izvješćem žele dati svoj doprinos u oblasti zaštite prava djeteta, sukladno mandatu i nadležnostima, kako bi tijela izvršne i zakonodavne vlasti pristupila ozbiljnom razmatranju uvođenja eksplicitne zabrane tjelesnog kažnjavanja djeteta. Uvažavajući međunarodne dokumente, Bosna i Hercegovina ima obvezu poduzeti sve što je neophodno kako bi se potpuno zabranilo tjelesno kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i obitelj.

II. Metodologija istraživanja

Izrada Specijalnoga izvješća istraživačkog je karaktera i predstavlja analizu stanja na terenu. Prezentirat će se trenutačno važeće zakonodavstvo u Bosni i Hercegovine, ali i relevantni međunarodni standardi, te zapažanja i iskustva Ombudsmana o ovom pitanju. U svrhu izrade Izvješća, od svih ministarstava unutarnjih poslova u Bosni i Hercegovini¹ zatražili smo aktom od

¹ Ministarstvo unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona; Ministarstvo unutrašnjih poslova Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije; Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona 10; Ministarstvo unutrašnjih poslova Posavskog kantona/Županije Posavske; Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo; Ministarstvo unutrašnjih poslova Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna; Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog

22.07.2019. godine informacije i statističke podatke o tomu je li bilo prijavljenih slučajeva tjelesnog kažnjavanja djece koje su počinile odrasle osobe u posljednje dvije godine (od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine), te ukoliko jeste, zatraženi su podaci o uzrastu djece, o tome tko je prijavio slučajeve i koje su mjere poduzimane.

III. Pravni okvir

3.1. Međunarodni standardi

Međunarodni dokumenti kojima se štite ljudska prava polaze od temeljnoga načela da svaki čovjek ima urođena, jednaka, neotuđiva i opća prava, koja proizlaze iz dostojanstva svih ljudskih bića.

UN-ova Opća deklaracija o ljudskim pravima² ističe kako se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.³

UN-ova Konvencija o pravima djeteta⁴ ima poseban značaj u oblasti prava djeteta, a sva zagwarantirana prava jednako su važna. Prihvaćajući Konvenciju preuzeli smo obvezu poduzimati sve mjere u cilju stvaranja uvjeta za ostvarivanje svih prava djeteta. Postoji obveza usklađivanja svih zakona s Konvencijom i potrebama djeteta, te stvaranja uvjeta za njihovu primjenu. Konvencija člankom 6. određuje kako svako dijete ima pravo da živi, raste i razvija se; člankom 19. određuje se kako dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja ma tko da ih čini; a člankom 37. Konvencija ističe kako dijete ima pravo na zaštitu i nitko nema pravo mučiti dijete, ponižavati ga i okrutno kažnjavati.

Posebice se ukazuje na značaj članka 19. Konvencije o pravima djeteta:

Države stranke poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i obrazovne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlorab, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok se o njemu skrbi roditelj, zakonski skrbnik ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.

Prema podacima iz srpnja 2019. godine koje je iznijela *Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children*, međunarodna organizacija koja se bavi isključivo zagovaranjem uvođenja izričite zabrane tjelesnog kažnjavanja djece⁵, u 56 država je eksplicitno zabranjeno tjelesno kažnjavanje djece u svim sredinama. Nadalje, Ombudsmani žele ukazati na značaj

kantona; Ministarstvo unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona; Ministarstvo unutarnjih poslova Zapadnohercegovačke županije; Ministarstvo unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona; Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske i Policija Brčko Distrikta BiH.

² Usvojena i proglašena na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 10.12.1948. godine

³ Članak 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima

⁴ Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji preuzela UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta 23.11.1993. godine (*Službeni list Republike Bosne i Hercegovine* broj: 25/1993). UN-ova Konvencija o pravima djeteta dio je Aneksa I i pitanje njene primjene u BiH različito se tumačilo sve do stupanja na snagu odluke Ustavnog suda BiH broj: U-9/0925, prema kojoj je Ustavni sud nadležan da u apelacijskom postupku samostalno ispituje navodna kršenja prava iz međunarodnih sporazuma navedenih u Aneksu I Ustava BiH.

⁵ Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children www.endcorporalpunishment.org

Općeg komentara⁶ UN-ovog Odbora za prava djeteta broj 8. iz 2006. godine pod nazivom *Pravo djeteta na zaštitu od tjelesnog kažnjavanja i drugih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja*, koji je jasnije protumačio odredbu članka 19. Konvencije. U Općem komentaru broj 8 pojam tjelesnog kažnjavanja djece dobio je svoju širu definiciju, tako da se ono sada odnosi na „...kaznu gdje se koristi fizička sila koja ima namjeru prouzročiti neki stupanj boli i nelagode, ma kako nizak bio“. Odbor jasno ukazuje kako nije prihvatljivo tumačenje „da je 'razumno' ili 'blago' tjelesno kažnjavanje djece u najboljem interesu djeteta zato jer je nedvojbeno u suprotnosti sa djetetovim ljudskim dostojanstvom i pravom na tjelesni integritet, te da pravo na izražavanje vjere nikako ne može biti opravdanje za kršenje prava na zaštitu od nasilja“. UN-ov Odbor za prava djeteta je 2005. i 2012. godine izrazio zabrinutost zbog tjelesnog kažnjavanja djece i preporučio Bosni i Hercegovini da uvede eksplicitnu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece u svim sredinama, a sve radi zaštite djeteta od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, kao i tjelesnog kažnjavanja. Međunarodno pravo zahtijeva od država zabranu mučenja i druga surova, neljudska ili ponižavajuća postupanja ili kažnjavanja u svim uvjetima. UN-ov Odbor za prava djeteta u svojim zaključnim razmatranjima izražava ozbiljnu zabrinutost zbog toga što je tjelesno kažnjavanje djece kod kuće široko rasprostranjeno i što je široko prihvaćen određen stupanj nasilja u „discipliniranju“ djece, te je pozvao Bosnu i Hercegovinu da poduzme sve odgovarajuće mjere kako bi se izričito zabranilo tjelesno kažnjavanje djece u svim sredinama, uključujući i obiteljsko okruženje, na cijelome teritoriju; da ojača i proširi podizanje svijesti i uvede obrazovne programe, uključujući kampanje, u cilju promoviranja pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječijih prava, uz sudjelovanje djece, ujedno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje tjelesno kažnjavanje.⁷

Druga međunarodna ugovorna tijela Ujedinjenih naroda za ljudska prava, uključujući Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odbor za ljudska prava i Odbor protiv mučenja također su osudili tjelesno kažnjavanje.

Opći komentar UN-ovog Odbora za prava djeteta broj 13. iz 2011. godine pod nazivom *Pravo djeteta na slobodu od svih oblika nasilja* odnosi se, također, na članak 19. UN-ove Konvencije o pravima djeteta, „pošto su alarmantni stupanj i intenzitet nasilja kojemu su djeca izložena“. Odbor posebice naglašava kako se moraju „značajno pojačati i proširiti mjere za zaustavljanje nasilja kako bi se uspješno stalo na put ovim pojavama, koje ugrožavaju razvitak djece i potencijalno nenasilno rješavanje sukoba u društvu“. Ovaj Opći komentar u poglavlju IV. – Pravna analiza članka 19., posebice naglašava:

Nasilje među djecom: Ovdje se obuhvaćaju tjelesno, duševno i seksualno nasilje, često u obliku zlostavljanja koje nanose djeca (često grupe djece) drugoj djeci, čime se povrjeđuje dječiji tjelesni i duševni integritet i dobrobit ne samo neposredno, nego često i s jakim srednjoročnim ili dugoročnim utjecajem na njegov ili njezin razvitak, obrazovanje i društvenu

⁶ Opći komentar je službeni dokument Ujedinjenih naroda kojim se interpretira, predstavlja, približava sadržaj jednoga prava. Odbor za prava djeteta pri Ujedinjenim narodima izrađuje i objavljuje generalne komentare u svezi s primjenom Konvencije o pravima djeteta. Opći komentari prosljeđuju se državama koje su ratificirale Konvenciju. Svrha Općih komentara jeste bolje razumijevanje pojedinih dijelova i aspekata Konvencije.

⁷ Preuzeto iz Preporuka Odbora za prava djeteta pri Ujedinjenim narodima od 21.09.2005. godine sa 39. Zasedanja /CRC/C/15/ADD 260 – Zaključna razmatranja Bosna i Hercegovina, kao i Preporuka Odbora za prava djeteta pri Ujedinjenim narodima od 03.10.2012. godine sa 61. sjednice Odbora /CRC/C/OPAC/BIH/CO2-41 – zaključna zapažanja Bosna i Hercegovina.

integraciju. Isto tako, nasilje koje vrše omladinske bande imaju ozbiljne negativne posljedice na djecu, bilo da su ona žrtve ili počinitelji. I ako su djeca počinitelji, uloga odraslih odgovornih za ovu djecu od ključnog je značaja u svim pokušajima da se na odgovarajući način reagira i spriječi takvo nasilje, također vodeći računa da te mjere ne pogoršaju nasilje zauzimanjem kaznenog stava i korištenjem nasilja protiv nasilja.

Studija glavnog tajnika UN-a o nasilju nad djecom (studija UN-a)⁸ zahtijeva opće ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece do 2009. godine. „Nikakvo nasilje nad djecom ne može se opravdati; svako nasilje nad djecom može se spriječiti“ – to je ključna poruka izvješća o studiji dostavljenoj Glavnoj skupštini UN-a u listopadu 2006. godine.⁹

U svim regijama, suprotno obvezama poštivanja ljudskih prava i razvitaknih potreba djece, nasilje nad djecom smatra se društveno prihvatljivim, a često iza njega stoje i pravni sustav i država. Studija bi trebala predstavljati prekretnicu – okončanje opravdavanja nasilja odraslih nad djecom, bez obzira na to prihvaća li se ono kao 'tradicija' ili se provodi prikriveno, kao 'discipliniranje' djece. Ne može postojati nikakav kompromis u suprotstavljanju nasilju nad djecom. Jedinstvenost djece – njihov potencijal, njihova ovisnost o odraslima – nalaže da im se pruža više, a ne manje zaštite od nasilja.

Izvješće preporučuje zabranu svih oblika nasilja nad djecom, u obitelji i svim drugim okolnostima, uključujući svako tjelesno kažnjavanje i sve okrutne, nečovječne ili ponižavajuće oblike kažnjavanja. Studija UN-a razmatra nasilje nad djecom u različitim uvjetima u kojima se pojavljuje, počevši od doma i obitelji.

Vijeće Europe imalo je ključnu ulogu u procesu izrade studije UN-a i odlučno je u namjeri njezine daljnje provedbe u Europi. Cilj inicijative Vijeća Europe protiv tjelesnog kažnjavanja jest ostvariti zabranu svakog tjelesnog kažnjavanja i promicati pozitivno roditeljstvo i kulturu nenasilja radi osiguravanja djetinjstva bez nasilja za svu djecu. Kao što je vodilo sustavnu kampanju za oslobađanje Europe od smrtne kazne, Vijeće Europe sada slijedi svoju viziju kontinenta bez tjelesnog kažnjavanja. Tući ljude je pogrešno – a djeca su također ljudi. Djeca imaju, kao i odrasli, jednaka prava na poštivanje njihova ljudskog dostojanstva i tjelesnoga integriteta, te na jednaku zaštitu pred zakonom. Četrdeset i sedam zemalja članica Vijeća Europe ima izravnu obvezu u pogledu ljudskih prava, sukladno međunarodnim i regionalnim instrumentima za ljudska prava, reformirati svoje zakone i poduzeti odgojne i druge mjere radi zabrane i ukidanja svakog tjelesnog kažnjavanja djece, uključujući i ono u obitelji. Ovo nije 2006. godine postalo samo regionalni, već i globalni cilj. U izvješću podnesenom Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda, sukladno Studiji glavnog tajnika Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom, 2009. godina određena je kao ciljna godina za postizanje ukidanja tjelesnog kažnjavanja djece na svjetskoj razini. Europa je već prilično odmakla u tom pogledu: do listopada 2007. godine više od trećine zemalja članica uvelo je zabranu, a najmanje još osam njih obvezalo se na provedbu cjelokupne reforme. Osobit položaj djece, njihovo početno stanje ovisnosti i razvitka,

⁸ <https://undocs.org/A/61/299>

⁹ Neovisni stručnjak Paulo Sérgio Pinheiro, kojeg je Kofi Annan 2003. godine ovlastio da pripremi studiju UN-a, u uvodu napominje kako nasilje nad djecom postoji u svakoj zemlji svijeta bez obzira na kulturu, stalež, obrazovanje, prihode i etničko podrijetlo.

njihov jedinstveni potencijal te njihova ranjivost – sve to zahtijeva više, a ne manje pravne i druge zaštite od svih oblika nasilja.¹⁰

UN-ova Konvencija o pravima djeteta i u članku 37. propisuje da ni jedno dijete ne smije biti podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Slična je zabrana također propisana **Europskom konvencijom o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja**¹¹ i **Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima**.¹²

Dijete, kao što je definirano u članku 1 Konvencije o pravima djeteta, znači „svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se, sukladno zakonu koji se primjenjuje na dijete, punoljetnost ne stiče ranije“.

Stav Odbora za prava djeteta pri Ujedinjenim narodima jasan je: od država članica se zahtijeva eksplicitna zabrana tjelesnog kažnjavanja djece u svim uvjetima i sredinama. Pored toga, Ombudsmeni naglašavaju kako su se tijekom 2015. godine svjetski lideri obvezali da će do 2030. godine okončati sve oblike nasilja nad djecom, u okviru Ciljeva održivoga razvitaka¹³, te da je riječ o jednom globalnom cilju i zadatku.

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u članku 3. propisuje zabranu mučenja: „nitko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju“.

Europska socijalna povelja u članku 17. propisuje pravo djece i mladeži na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu:

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava djece i mladih da odrastu u okruženju koje potiče puni razvitak njihove osobnosti i njihovih tjelesnih i mentalnih kapaciteta, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, bilo izravno ili u suradnji s javnim i privatnim organizacijama, poduzmu sve odgovarajuće i potrebne mjere kreirane u cilju:

b) zaštite djece i mladeži od zanemarivanja, nasilja i eksploatacije.

Bosna i Hercegovina ratificirala je revidiranu Europsku socijalnu povelju¹⁴ 2008. godine, prihvaćajući članke koji se izravno tiču djeteta, prava obitelji na socijalnu skrb, pravnu i ekonomsku zaštitu, prava na socijalnu sigurnost, na socijalnu i medicinsku pomoć, prava na korištenje usluga službi socijalne skrbi i prava djece i mladeži na socijalnu, pravnu i ekonomsku

¹⁰ Iz publikacije *Ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece – pitanja i odgovori*. „Izgradnja Europe za djecu i s djecom“ iz 2008. godine www.coe.int/children

¹¹ Konvencija Vijeća Europe: „Države moraju učiniti napore da se spriječe mučenje i pokušaj mučenja, i ova djela moraju biti popraćena 'odgovarajućim kaznama'“ Osim toga, države moraju osigurati da žrtve mučenja imaju pravo žaliti se i dobiti naknadu, koja uključuje i pravo na pravičnu i adekvatnu naknadu.

¹² Članak 7.: “Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Osobito je zabranjeno podvrgnuti osobu medicinskom ili znanstvenom pokusu bez njezina slobodnog pristanka.”

¹³ Globalni cilj (na razini Ujedinjenih naroda), sve informacije dostupne na web stranici <https://violenceagainstchildren.un.org> (Specijalni predstavnik Glavnog tajništva UN-a koji se bavi nasiljem među djecom: publikacije: *Toward a world free from violence /Global survey on violence against children/, Violence prevention must start in early childhood, Celebrating childhood: A journey to end violence against children...* (Sustainable Development Goals to End Violence)

¹⁴ Otvorena za potpisivanje dana 18.10.1961., a stupila na snagu 1965. godine, revidirana u listopadu 2008. godine.

zaštitu. Ove su odredbe propisane kako bi se osiguralo odrastanje djeteta u sredini povoljnoj za pun procvat njegove osobnosti i razvitak njegovih mentalnih i osobnih sposobnosti.

3.2. Zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini

Ustav Bosne i Hercegovine svojim odredbama propisuje kako će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, a prava i slobode predviđene Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njezinim protokolima izravno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Temeljem Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine, zakonodavni okvir predstavlja i Konvencija o pravima djeteta. Bosna i Hercegovina spada u red zemalja koje su preuzele obvezu zaštite ljudskih prava i sloboda normiranih Konvencijom o pravima djeteta.

Bosna i Hercegovina je potpisnica svih međunarodnih i regionalnih instrumenata o ljudskim pravima, uključujući i one koji se odnose posebice na prava djeteta i zabranu nasilja nad djetetom. Zbog ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine, pitanje nasilja nad djetetom definirano je različitim zakonima i na različitim razinama vlasti. Općenito govoreći, relevantne zakone u cijeloj zemlji uključuju: kazneni/krivični zakoni entiteta i Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, obiteljski zakoni i zakoni o zaštiti od nasilja u obitelji, dok je koordinacija, među ostalim, u oblasti zdravstva, socijalne skrbi i obrazovanja u nadležnosti Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine,¹⁵ a praćenje i provedba međunarodnih konvencija i drugih dokumenata iz oblasti ljudskih prava i temeljnih sloboda, te promoviranje i zaštita osobnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda u nadležnosti su Ministarstva ljudskih prava i izbjeglica Bosne i Hercegovine.¹⁶

3.2.1. Ustav Bosne i Hercegovine¹⁷

Članak II st. 1.

Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda.

3.2.2. Ustav Federacije BiH

Članak II st. 1

Federacija će osigurati primjenu najviše razine međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u aktima navedenim u Aneksu. Posebice:

(1) Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na:

a) Život (...)

j) zaštitu obitelji i djece (...)

¹⁵ Članak 15. Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine

¹⁶ *Ibidem*, članak 12.

¹⁷ Aneks IV. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

3.2.3. Ustav Republike Srpske¹⁸

Član II st. 10.

Građani Republike su ravnopravni u slobodama, pravima i dužnostima, jednaki su pred zakonom i uživaju istu pravnu zaštitu bez obzira na rasu, pol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovijest, socijalno porijeklo, rođenje, obrazovanje, imovno stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili drugo osobno svojstvo.

3.2.4. Obiteljski zakoni

Nasilje nad djecom predmet je reguliranja obiteljskih zakona, a to su Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine,¹⁹ Porodični zakon Republike Srpske²⁰ i Porodični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.²¹

Članak 127 Obiteljskog zakona Federacije Bosne i Hercegovine propisuje da „*dijete u obitelji ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*“. Člankom 134. st. 2, propisuje se kako su roditelji dužni zaštititi dijete od nasilja, ali i da imaju obvezu „*kontrolirati ponašanje djeteta sukladno dobi i stupnju zrelosti*“ (čl. 134 (3)), što znači da ovaj zakon **ne zabranjuje tjelesno kažnjavanje izričito**. Članak 4. st. 1. istog zakona „*zabranjuje nasilno ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg drugog člana obitelji*“.

Član 97 Porodičnog zakona Republike Srpske propisuje:

Roditelji i ostali članovi porodice ne smiju dijete podvrgavati poniženju, emocionalnom ili tjelesnom kažnjavanju niti zlostavljanju.

Član 3 Porodičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine:

U porodici nije dopušteno nasilničko ponašanje supružnika ili bilo kojih drugih članova obitelji. Nasilničko ponašanje znači svako ponašanje koje ima osobine krivičnog djela nasilja u porodici kao što je navedeno u Krivičnom zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Pored toga, član 110 Porodičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine propisuje da „*dijete u porodici ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*“.

3.2.5. Kazneno zakonodavstvo/kazneni zakoni

Krivični zakonik Republike Srpske²² propisuje sljedeća kaznena djela koja su u svezi s tjelesnim kažnjavanjem djeteta, i to:

– u glavi o kaznenim djelima protiv života i tijela kaznena djela pod nazivom *Tjelesna povreda, Teška tjelesna povreda, Napuštanje nemoćnog lica, Ubistvo djeteta pri porođaju*;

¹⁸ Službeni glasnik Republike Srpske br. 21/1992, pročišćeni tekst, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005 i 48/2011

¹⁹ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine br. 35/2005, 41/2005, 31/2014 i 32/2019

²⁰ Službeni glasnik Republike Srpske br. 54/2002, 41/2008 i 63/2014

²¹ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine broj: 23/2007

²² Krivični zakonik Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 64/2017 i 66/2018 – Odluka US.

- u glavi o kaznenim djelima protiv sloboda i prava građana kaznena djela pod nazivom *Trgovina djecom, Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom*;
- u glavi o kaznenim djelima protiv spolnog integriteta kaznena djela pod nazivom *Krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta*;
- u glavi o kaznenim djelima seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta kaznena djela pod nazivom *Obljuba nad djetetom mlađim od petnaest godina, Iskorištavanje djece za pornografske predstave*; i
- u glavi o kaznenim djelima protiv braka i obitelji kaznena djela pod nazivom *Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, Zapuštanje i zlostavljanje djeteta, Napuštanje djeteta*.

Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine²³ propisuje sljedeća kaznena djela koja imaju veze s tjelesnim kažnjavanjem djeteta:

- u glavi o kaznenim djelima protiv života i tijela kaznena djela pod nazivima *Čedomorstvo, Teška tjelesna ozljeda, Laka tjelesna ozljeda*;
- u glavi o kaznenim djelima protiv spolne slobode i morala kaznena djela pod nazivima *Silovanje, Spolni odnošaj s djetetom, Trgovina ljudima*; i
- u glavi o kaznenim djelima protiv braka, obitelji i mladeži kaznena djela pod nazivima *Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika, Povreda obiteljskih obveza, Nasilje u obitelji*.

Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine²⁴ propisuje sljedeća kaznena djela koja imaju veze sa tjelesnim kažnjavanjem djeteta:

- u glavi o kaznenim djelima protiv života i tijela kaznena djela pod nazivima *Tjelesna ozljeda, Laka tjelesna ozljeda*;
- u glavi o kaznenim djelima protiv spolne slobode i morala kaznena djela pod nazivima *Silovanje, Polni odnos s djetetom, Trgovina ljudima*; i
- u glavi o kaznenim djelima protiv braka, obitelji i mladeži kaznena djela pod nazivom *Nasilje u porodici*.

3.2.6. Zakoni o zaštiti od nasilja u obitelji

Zakon o zaštiti od nasilju u obitelji Federaciji Bosne i Hercegovine,²⁵ koji je donesen 2013. godine, ne sadrži odredbu za prekršaj. Navedena je odredba bila sadržana u članku 1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (*Službene novine Federacije BiH* br. 22/05), kojim je bilo propisano sljedeće:

Ovim Zakonom uređuje se: zaštita od nasilja u obitelji, pojam nasilja u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji u smislu ovog Zakona, način zaštite članova obitelji, te vrsta i svrha prekršajnih sankcija za počinitelje nasilnih radnji.,

U članku 7. stavak 3. bilo je navedeno:

Osobe iz st. 1. i 2. ovog članka su ovlaštene podnositelji zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

²³ *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017

²⁴ *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 10/2003, 45/2004, 06/2005, 21/2010, 52/2011, 26/2016, 13/2017 i 50/2018

²⁵ *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 20/2013

Međutim, u zakonu Republike Srpske²⁶ članom 6. stav 1. propisano je sljedeće:

(1) Nasilje u porodici, u smislu ovog zakona, postoji ukoliko postoji osnov sumnje da je član porodice ili porodične zajednice izvršio radnje tjelesnog, seksualnog, psihičkog i/ili ekonomskog nasilja, kao i prijetnje koje izazivaju strah od tjelesne, seksualne, psihičke i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice ili porodične zajednice.

Precizno je navedeno u stavu 2 istog člana koje radnje predstavljaju radnje nasilja u obitelji:

a) primjena sile na tjelesni ili psihički integritet člana porodice ili porodične zajednice(...)

U članu 5 stav 1. Zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine²⁷ navodi se kako „*radnja nasilja koja ne sadrži obilježja krivičnog djela predstavlja prekršaj ukoliko je to: a) prijetnja nanošenjem tjelesne povrede članu porodice ili njemu bliskoj osobi*“, što ostaje mogući sudski izazov i potencijalno dovodi u pitanje pravnu sigurnost žrtava.²⁸

Zakon o nasilju u obitelji Federacije Bosne i Hercegovine iz 2013. godine u kontekstu šire definicije nasilja u obitelji stavlja poseban naglasak na zaštitu djece u članku 7. stavak 10., koji glasi *Uporaba tjelesnog i psihičkog nasilja nad djecom i zanemarivanja u odgoju*. Osim toga, članak 7. Zakona definira nasilje u obitelji kao „*bilo koji čin koji nanosi tjelesnu, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu, kao i prijetnju što se tiče svega prethodno navedenog*“. Pored toga, članak 2. propisuje: „*Žrtva nasilja u smislu ovog zakona je svaki član obitelji koji je izložen radnjama nasilja u obitelji*“, te dalje navodi: „*Dijete u smislu ovog zakona je svaki član obitelji koji nije navršio 18 godina života*“. Dakle, članak 2. Zakona definira kao djecu sve članove obitelji/porodice koji imaju ispod 18 godina starosti.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, iako je donesen 2018. godine, nema definirano nasilje u obitelji, već su u članu 5 navedene radnje nasilja, „*prijetnja nanošenjem tjelesne ozljede članu porodice ili njemu bliskoj osobi*“. Član 2. Zakona²⁹ sadrži definiciju da je „*'porodica' životna zajednica roditelja i djece i drugih srodnika*“, te se istim članom definira da je „*'dijete' maloljetna osoba koja nije navršila 18 godina života*“.

Za razliku od Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Federacije Bosne i Hercegovine, te Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske mnogo detaljnije definira nasilje i forme (radnje nasilja) u kojima se ono javlja. U članu 6. Zakona navode se različiti oblici duševnog, tjelesnog, seksualnog i ekonomskog nasilja, a „*pod radnjom nasilja u porodici smatraju se i prijetnje radnjama*“.

²⁶ Službeni glasnik Republike Srpske br. 102/2012, 108/2013, 82/2015 i 84/2019

²⁷ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 7/2018

²⁸ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja (Istanbulska konvencija)

²⁹ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine br. 7/2018

Nasilje u obitelji³⁰ je svaki akt koji nanosi tjelesno, duševno i seksualno povređivanje, patnju, ekonomsku štetu, kao i prijetnje takvim djelima, nedostatak skrbi i pozornosti koja može ozbiljno ugroziti članove obitelji i osobe koje su u neposrednom društvenom odnosu, bez obzira na to da li među njima ima ili je bilo života u zajednici, da uživaju u svojim pravima i slobodama po načelu ravnopravnosti spolova u svim oblastima javnog i osobnog života.

S obzirom na sve navedeno, možemo konstatirati kako tjelesno kažnjavanje u obitelji nije izričito zabranjeno u obiteljskim zakonima Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Osim toga, tjelesno kažnjavanje djeteta u obitelji nije inkriminirano ni u jednom od tri kaznena zakona.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je Akcijski plan za djecu Bosne i Hercegovine od 2015. do 2018. godine, koji sadrži konkretne mjere u svezi s inkriminacijom tjelesnog kažnjavanja kroz izmjene i dopune kaznenih zakona:

Mjera 4: Usklađivanje kaznenog zakonodavstva s preporukama Odbora za prava djeteta: Podnijeti inicijativu za izmjene i dopune postojećih kaznenih zakona kako bi se izričito zabranilo tjelesno kažnjavanje u svim okruženjima, uključujući i obiteljski kontekst, na cijelome svome teritoriju.

Međutim, do danas ova mjera nije provedena ni u Federaciji BiH, niti u Brčko Distriktu.

3.2.7. Emocionalno / Duševno zlostavljanje

Sukladno članku 7. Zakona o zaštiti od nasilju u obitelji u Federaciji Bosne i Hercegovine³¹, članu 6. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Republici Srpskoj³² i članu 5. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine,³³ emocionalno/duševno zlostavljanje i zanemarivanje predstavlja

izazivanje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povreda dostojanstva pomoću ucjene ili usmene prijetnje ili druge vrste prisile; ozbiljni verbalni napadi, grdnja, korištenje uvredljivih imena i drugih oblika zlostavljanja drugog člana obitelji; špijuniranje i svi drugi oblici zlostavljanja drugog člana obitelji; oštećenje ili uništavanje zajedničke imovine ili imovine u posjedu ili pokušaj da se to učini; preusmjeravanje dužne pozornosti i kontrole ili nepružanje pomoći i zaštite iako postoji obveza koja je sukladna zakonima i običajima koji bi kao svoju posljedicu imali osjećaj tjelesne, mentalne ili ekonomske i socijalne ugroženosti; i izoliranje i ograničenje slobode kretanja i komunikacije sa trećim osobama.

Kazneni zakoni³⁴ definiraju nasilje u obitelji kao kazneno djelo, a mentalno zdravlje člana obitelji tretira se jednako kao tjelesno zdravlje u sva tri kaznena zakona.

³⁰ Članak 5. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 7/2018, članak 6. Zakona o zaštiti od nasilju u porodici u Republici Srpskoj, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 102/2012, 108/2013 i 82/2015, kao i članak 7. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 20/2013

³¹ *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 20/2013

³² *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 102/2012, 108/2013 i 82/2015

³³ *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 7/2018

³⁴ Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine* br. 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017

Osim toga, duševno zlostavljanje definirano je u obiteljskim zakonima Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta i ima isti pravni položaj kao tjelesno zlostavljanje.

IV. Situaciona analiza / Rezultati istraživanja

U postupku istraživanja za potrebe ovoga izvješća upućen je akt Ž-BR-01-154/19 dana 22.07.2019. godine županijskim/kantonarnim ministarstvima unutarnjih poslova,³⁵ Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske i Policiji Brčko Distrikta BiH, kojim je od njih traženo da dostave informacije o tome je li bilo prijavljenih slučajeva tjelesnog kažnjavanja djece koje su počinile odrasle osobe u posljednje dvije godine (od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine), a ukoliko jeste, podatke o uzrastu djece, tko je prijavio slučajeve i što je poduzeto u konkretnim slučajevima.

Institucija Ombudsmana zaprimila je odgovore od 4 (četiri) ministarstva: Ministarstva unutrašnjih poslova Županije središnja Bosna/Srednjobosanski kanton, Bosansko-podrinjskog kantona, Posavske županije/Posavskog kantona i Županije Zapadnohercegovačke/Zapadnohercegovačkog kantona. Zaprimiti su odgovori u kojima se navodi kako *u navedenom vremenskom periodu nije bilo prijavljenih slučajeva tjelesnog kažnjavanja djece koje su počinili odrasli*.³⁶

Međutim, u osam zaprimljenih odgovora od ministarstava unutarnjih poslova i Policije Brčko Distrikta BiH dostavljeni su podaci o prijavljenim slučajevima tjelesnog kažnjavanja djece koje su počinile odrasle osobe u vremenu od 01.01.2017. godine do 01.01.2019. godine.

• U odgovoru³⁷ Ministarstva unutarnjih poslova Hercegovačko-neretvanske županije navodi se: „Ministarstvo unutarnjih poslova Hercegovačko-neretvanske županije u periodu od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine imalo je zaprimljenu **jednu prijavu** tjelesnog kažnjavanja djeteta, i to dana 30.10.2018. godine u policijsku stanicu Jablanica prijavila je H. Đ., rođena 13.04.2001. godine u Jablanici svoga oca A. Đ. za nasilje-tjelesno kažnjavanje. Protiv A.Đ. je policijska stanica Jablanica podnijela izvješće nadležnom tužiteljstvu, da bi dana 17.04.2019. godine, H. Đ. u prostorijama policijske stanice Jablanica dala izjavu kojom odustaje od svoje prijave protiv

Krivični zakon Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 64/2017

Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* br. 10/2003, 45/2004, 06/2005, 21/2010, 52/2011, 26/2016, 13/2017 i 50/2018

³⁵ Ministarstvu unutarnjih poslova Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna, Ministarstvu unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona, Ministarstvu unutarnjih poslova Županije Posavske, Ministarstvu unutarnjih poslova Županije Zapadnohercegovačke, Ministarstvu unutarnjih poslova Hercegovačko-neretvanske županije, Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona 10, Ministarstvu unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona, Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Ministarstvu unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona i Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona

³⁶ 1 - Akt Ministarstva unutarnjih poslova Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna, broj: 02/3-1-04-2-598/19 EL od 31.07.2019. godine

2 - Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Bosansko-podrinjskog kantona broj: 07-01-04-3183/19-1 od 02.08.2019. godine

3 - Akt Ministarstva unutarnjih poslova Posavske županije, Uprava policije, broj: 02-2-04-267/19 od 02.08.2019. godine

4 - Akt Ministarstva unutarnjih poslova Zapadnohercegovačke županije, Uprava policije, Sektor kriminalističke policije, broj: 02-2-3/1-1995/19-6 SZ od 06.08.2019. godine

³⁷ Akt Ministarstva unutarnjih poslova Hercegovačko-neretvanske županije Mostar, broj: 02-01-04-03-723/19 od 08.08.2019. godine

oca, a nedugo nakon toga osoba A. Đ. je uslijed bolesti preminuo, pa je i po tom osnovu dalji postupak obustavljen.“

- U odgovoru Policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine³⁸ navodi se: „Obavještavamo vas da je Policija Brčko Distrikta BiH u vremenskom periodu od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine evidentirala **dvije prijave** tjelesnog kažnjavanja djece od strane odrasle osobe. U oba slučaja prijavu tjelesnog kažnjavanja djece od strane odrasle osobe podnijele su majke maloljetne djece uzrasta od: 17,14, 12 i pet godina. Nakon sprovedene istrage Policija Brčko Distrikta BiH je Tužilaštvu Brčko Distrikta BiH podnijela dva izvješća protiv dva lica zbog osnova sumnje da su počinili krivična djela "Nasilje u obitelji" iz članka 218. KZ Brčko Distrikta BiH.“

- U odgovoru Ministarstva unutarnjih poslova Hercegbosanske županije/Kantona 10³⁹ navodi se: „U svezi vašeg akta pod brojem datumom veze, izvješćujemo vas da su u periodu od 1.7.2017. - 1.7.2019. godine na području odgovornosti ovog Ministarstva prijavljena **četiri slučaja** tjelesnog zlostavljanja djece od strane odraslih osoba. Zaprimljene prijave su iz 2018. godine.

1. Zlostavljanje od strane majke prema trogodišnjoj kćerki prijavljeno od oca djevojčice, poslano izvješće na KT o počinjenom kaznenom djelu „Nasilje u obitelji" po čl. 222 KZ FBiH;

2. Nasilje oca prema kćerima koje imaju 13 i 15 godina Nasilje prijavila žrtva;

3. Nasilje oca prema kćerki u dobi od 15 godina koje je prijavila nevjenčana supruga. Za oba slučaja na KT poslano izvješće o počinjenom KD „Nasilje u obitelji" iz čl. 222 KZ FBiH;

4. Evidentiran je i događaj gdje je susjed napao dječaka u dobi od 14 godina za koji je na KT poslano izvješće o počinjenom KD „Nasilničko ponašanje" iz čl.362 KZ FBiH. Događaj je policiji prijavila rodbina dječaka.“

- U odgovoru Ministarstva unutarnjih poslova Unsko-sanskog kantona⁴⁰ navodi se:

„U svezi vašeg akta broj i datum veze obavještavamo vas da smo postupili po istom i izvršili tražene provjere u svojim službenim evidencijama, te vam dostavljamo sljedeće podatke:

- U periodu od 01.07.2017. do 01.07.2019. godine evidentirano je **12 slučajeva** tjelesnog zlostavljanja djece od strane odraslih osoba.

- Radi se o uzrastu djece od dvije do sedamnaest godina.

- Kao prijavitelji se pojavljuju: JU centri za socijalni rad, članovi obitelji, nastavno osoblje, menadžment škole.

- Poduzete mjere i radnje: u 11 slučajeva su podnesena izvješća o počinjenom krivičnom djelu Kantonalnom tužilaštvu USK Bihać, dok je u jednom slučaju izrečena mjera upozorenja od strane RPZ policajca.“

- U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo⁴¹ navodi se:

„U prilogu akta, dostavljamo vam Informaciju sa podacima traženim vašim aktom, broj i datum veze.

³⁸ Akt Policije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj: 14.05-04.12-54857/19 od 07.08.2019. godine

³⁹ Akt Ministarstva unutarnjih poslova Kantona 10, Uprave policije, Sektor kriminalističke policije Livno, broj: 02-03/4-3-04-12909/19/MS od 01.08.2019. godine

⁴⁰ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona, Uprava policije, Sektor kriminalističke policije, broj: 05-04/03-5-10-4/19/BA od 07.08.2019. godine

⁴¹ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Uprava policije, Sektora kriminalističke policije, broj: 02/3-3-32-4183/19 od 08.08.2019. godine

PRILOG: Kao u tekstu.

INFORMACIJA

Sačinjena u službenim prostorijama Odjeljenja za imovinske delikte MUP-a Kantona Sarajevo, u svezi postupanja po aktu dostavljenom od Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koji u narednom periodu planiraju provesti istraživanje koje ima za cilj izradu Specijalnog izvješća o zabrani tjelesnog i psihičkog kažnjavanja djece.

Shodno navedenom, na području Kantona Sarajevo, a povodom traženih statističkih podataka za vremenski period od 01.07.2017. godine do 01.07.2019. godine, ustanovljeno je sljedeće:

Na području Kantona Sarajevo u posmatranom periodu evidentirano je:

- 21 (dvadeset i jedno) krivično djelo iz članka 222. KZ FBiH (nasilje u obitelji), učinjeno od strane odraslih osoba na štetu malodobnih lica.

- 01 (jedno) krivično djelo iz članka 219. KZ F BiH (zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika) učinjeno od strane odrasle osoba na štetu malodobnog lica.

Osobe koje su prijavile nasilje:

- u 19 slučajeva naprijed navedenih krivičnih djela, prijavitelji su roditelji,

- u 01 slučaju prijavitelj je socijalni radnik,

- u 01 slučaju prijavitelj je psiholog Službe socijalne skrbi,

- u 01 slučaj prijavitelj je učiteljica škole koju pohađa maloljetnik.

Uzrast mlđb. lica na čiju štetu su učinjena krivična djela iz članka 222. KZ FBiH:

- 03 maloljetnika koji su rođeni 2001. godine,

- 01 maloljetnik koji je rođen 2002. godine,

- 02 maloljetnika koji su rođeni 2003. godine,

- 01 maloljetnik koji je rođen 2005. godine,

- 01 maloljetnik koji je rođen 2007. godine,

- 01 maloljetnik koji je rođen 2008. godine,

- 01 maloljetnik koji je rođen 2010. godine,

- 03 maloljetnika koji su rođeni 2011. godine,

- 01 maloljetnik koji je rođen 2014. godine,

- 06 maloljetnika koji su rođeni 2016. godine,

- 02 maloljetnika koji su rođeni 2017. godine,

*Zakonom predviđene mjere poduzete od strane nadležnih tijela i od strane policijskih službenika MUP-a KS u svih **22 prijavljena** slučaja predmetnih krivičnih djela nadležnom Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo dostavljena su izvješća o počinjenom krivičnom djelu, kao i izvješće nadležnom sudu u Sarajevu sa prijedlogom za izricanje Zaštitnih mjera, po osnovu kojeg su od strane Općinskog suda u Sarajevu izrečene zaštitne mjere.“*

• U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona⁴² navodi se:

„U skladu sa vašim Zahtjevom Broj:Ž-BR-01-154/19, od 22.07.2019. godine, dostavljenog 25.07. 2019. godine, u prilogu vam dostavljamo podatke o slučajevima tjelesnog zlostavljanja djece i maloljetnika od strane odraslih osoba, počinjenih u 2017. i 2018. godini, te tijekom prvog polugodišta 2019. godine, na području Zeničko-dobojskog kantona, kao i o poduzetim mjerama protiv počinitelja.

⁴² Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona, Uprava policije, broj: 08-02-01/1-04-2-4212-1/19 od 06.08.2019. godine

SLUČAJEVI TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA
 tijekom 2017. i 2018. godine i tijekom prvog polugodišta 2019. godine
 na području Zeničko-dobojskog kantona

TABELA 1

2017.	Tko je prijavio	Uzrast djece (godine)	Poduzete mjere	Broj slučajeva zlostavljanja djece
PU I (ZENICA)	1. JU Dom zdravlja Zenica	8	Predmet proslijeđen PS Crkvice radi poduzimanja mjera iz njihove nadležnosti (podnošenja zahtjeva nadležnom sudu za izricanje zaštitnih mjera)	5
	2. PS Centar proslijedio OKP PU I (Zenica)	13	Predmet proslijeđen PU Živinice zbog mjesne nadležnosti	
	3. PS Crkvice proslijedio OKP PU I (Zenica)	10	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	4. Centar za socijalni rad Zenica	13	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	5. Centar za socijalni rad Zenica	14	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
PS VISOKO				0
PS KAKANJ	1. Prijavila majka	11 6 4	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji, te zahtjev nadležnom sudu za izricanje zaštitne mjere zabrane uznemiravanja i uhođenja žrtava nasilja, dok su žrtve bile smještene u sigurnu kuću	4
	2. Prijavio otac	17	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
	3. Prijavio otac	17	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
	4. Prijavio otac	16	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
PS BREZA				0
PS ZAVIDOVIĆI				0
PS MAGLAJ				0
PU ŽEPČE				0
PS TEŠANJ	1. Prijavila tetka zlostavljane djece	13 12	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	2
	2. Prijavila majka	13	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji i laka tjelesna povreda	
PS USORA				0
PS DOBOJ JUG				0
PS OLOVO				0
PS VAREŠ				0
SKP SJEDIŠTU U				0
UKUPNO SLUČAJEVA TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA				11

TABELA 2

2018.	Tko je prijavio	Uzrast djece (godine)	Poduzete mjere	Broj slučajeve zlostavljanja djece
PUI (ZENICA)	1. JU Dom zdravlja Zenica	5	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	13
	2. JU Dom zdravlja Zenica	5	Podneseno izvješće KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	
	3. Centar za socijalni rad Zenica	9	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	4. Centar za socijalni rad Zenica	12	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji i upućen akt PS Crkvice radi poduzimanja mjera i radnji iz njihove nadležnosti (podnošenja zahtjeva nadležnom Sudu za izricanje zaštitnih mjera)	
	5. Centar za socijalni rad Zenica	13	Podneseno izvješće KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	
	6. Centar za socijalni rad Zenica	8 9	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	7. Centar za socijalni rad Zenica	12	Predmet prosljeđen MUP-u TK zbog mjesne nadležnosti	
	8. PS Crkvice prosljedila predmet OKP PUI Zenica	11 10 5 1	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	9. PS Crkvice prosljedila predmet OKP PUI Zenica	5	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	10. PS Centar prosljedila predmet OKP PUI Zenica	12	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	11. Udruženje Medica Zenica	12	Predmet prosljeđen PS Centar radi poduzimanja mjera iz njihove nadležnosti (podnošenja zahtjeva nadležnom Sudu za izricanje zaštitnih mjera)	
	12. Putem Protokola	12	Podneseno izvješće KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	
	13. Putem Protokola	6	Predmet prosljeđen Centru za socijalni rad na postupanje	
PS VISOKO	1. PS Visoko	2 3	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji, te zahtjev Općinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	2
	2. PS Visoko	4 10	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji, te zahtjev Općinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	
PS KAKANJ	1. Prijavila majka	15	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	2
	2. Prijavio otac	15	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom, te je počinitelj kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 200,00 KM	
PS BREZA				0
PS ZAVIDOVIĆI				0
PS MAGLAJ	1. Prijavila majka putem telefona	13	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenim KD nasilje u obitelji	2
	2. Zlostavljano dijete prijavilo oca	13	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenim KD nasilje u obitelji	

PU ŽEPČE				0
PS TEŠANJ	1. Prijavio pedagog u OŠ	13	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenim KD nasilje u obitelji	1
PS USORA				0
PS DOBOJ JUG				0
PS OLOVO				0
PS VAREŠ				0
SKP U SJEDIŠTU	1. Starija sestra uputili prijavu CSR Zenica	13	Podneseno izvješće KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	2
	2. Uposlenici OŠ uputili prijavu CSR Zenica	11	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenim KD nasilje u obitelji i zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika	
UKUPNO SLUČAJEVA TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA				22

TABELA 3

JAN. – JUNI 2019.	Tko je prijavio	Uzrast djece	Poduzete mjere	Broj slučajeva zlostavljanja djece
PU I (ZENICA)	1. PS Centar	14	Podneseno izvješće KT ZDK o poduzetim mjerama i radnjama	5
	2. PS Centar	8	PS Centar poduzela mjere iz njihove nadležnosti (podnošenje zahtjeva nadležnom sudu za izricanje zaštitnih mjera)	
	3. PS Centar	4	Predmet u radu	
	4. Centar za socijalni rad Zenica	10	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji	
	5. PS Nemila	15	Pokrenut prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva pred nadležnim sudom radi narušavanja JRM fizičkim napadom (čl. 3. stavak 1. točke 2. Zakona o JRM ZDK)	
PS VISOKO	1. PS Visoko	8 12	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji, te Zahtjev Općinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	2
	2. PS Visoko	13 11	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenom KD nasilje u obitelji, te Zahtjev Općinskom sudu u Visokom za izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja i uhođenja žrtava nasilja, kao i udaljenje iz kuće/stana u kojem borave žrtve nasilja	
PS KAKANJ				0
PS BREZA				0
PS ZAVIDOVIĆI				0
PS MAGLAJ	1. Zlostavljano dijete prijavilo oca putem telefona	16	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenim KD nasilje u obitelji, te je PS Maglaj uputila zahtjev nadležnom sudu za izricanje zaštitne mjere, a Općinski sud u Zavidovićima Odjeljenje u Maglaju izdao počinitelju Rješenje o zabrani približavanja žrtvi	2
	2. Zlostavljano dijete prijavilo očuha putem telefona	12 9 1	Podneseno izvješće KT ZDK o počinjenim KD nasilje u obitelji, te je PS Maglaj uputila zahtjev nadležnom Sudu za izricanje zaštitne mjere, a Općinski sud u Zavidovićima Odjeljenje u Maglaju izdao počinitelju Rješenje o zabrani približavanja žrtvi	
PU ŽEPČE				0
PS TEŠANJ				0
PS USORA				0
PS DOBOJ JUG				0
PS OLOVO				0

PS VAREŠ			0
SKP U SJEDIŠTU			0
UKUPNO SLUČAJEVA TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE I MALOLJETNIKA			9

• U odgovoru Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona⁴³ navodi se: „Shodno vašem aktu broj i datum veze, obavještavamo vas da su službenici Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona postupili po istom, te vam u prilogu akta dostavljamo tabelarno statističke pokazatelje o prijavama tjelesnog kažnjavanja djece za period 2017/2019, a po kojima su postupali policijski službenici ovog Ministarstva“.

	07/2017. godina	2018. godina	07/2019. Godina
1. PRIJAVLJENI SLUČAJEVI TJELESNOG KAŽNJAVANJA DJECE OD STRANE ODRASLIH OSOBA	18	52	22
2. UKUPAN BROJ PRIJAVLJENIH OŠTEĆENIH DJECE/MALOLJETNIKA	20	62	26
a) Djeca 0-14 godina	11	32	15
b) Maloljetnici 14-18	9	30	11
3. UKUPAN BROJ PRIJAVITELJA	18	52	22
a) Prijavitelji NN građani	3	5	3
b) Prijavitelji skrbnici	11	30	9
c) Prijavitelji oštećeni	1	6	7
d) Prijavitelji vladine i nevladine organizacije	3	11	3
4. UKUPAN BROJ OKONČANIH PRIJAVA	18	52	22
a) Podneseno izvješće o učinjenom kaznenom djelu	14	36	19
b) Podneseno izvješće o događaju/poduzetim mjerama i radnjama	2	15	3
c) Nema elemenata kaznenog djela	2	1	0

• U odgovoru Ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova Republike Srpske⁴⁴ navodi se: „U vezi sa vašim aktom broj: Ž-BR-01-154/19 od 22.07.2019. godine, dostavljamo vam statističke podatke o slučajevima tjelesnog kažnjavanja djece od strane odraslih lica koje je evidentiralo Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske u periodu 01.07.2017 - 01.07.2019. godine. Evidentirano je ukupno 55 slučajeva tjelesnog kažnjavanja 56 djece od strane odraslih lica. Prema starosnoj strukturi djece žrtava tjelesnog kažnjavanja evidentirano je:

- 30 djece starosti do 14 godina,

⁴³ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, Uprava policije, broj: 08-06/3-2-260/19/R/B od 09.08.2019. godine

⁴⁴ Akt Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske broj: S/M-4-052-2234/19 od 21.08.2019. godine

- 12 djece starosti od 14 do 16 godina, i
- 14 djece starosti od 16 do 18 godina.

Navedene slučajeve nasilja su najčešće prijavljivali roditelji (33), škole (5), zatim dijete-žrtva (3), baka žrtve (3), medicinske ustanove (3), centri za socijalni rad (2), brat žrtve (1), drug žrtve (1) i ostale osobe (4).

Po zaprimljenim prijavama policijski službenici Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske su postupali, te:

- u 39 slučajeva nadležnim tužilaštvima podnijeli izvještaj o počinjenim krivičnim djelima,
- u dva slučaja nadležnim tužilaštvima podnijeli izvještaj o preduzetim mjerama i radnjama, i
- u 14 slučajeva osnovnim sudovima podnijeli zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka.“

*

Temeljem zaprimljenih odgovora može se zaključiti da policijski službenici postupaju sukladno zakonu u odnosu na prijave za tjelesno kažnjavanje djece koje su počinile odrasle osobe i da su u većini slučajeva podnijeli izvješća nadležnim tužilaštvima na dalje postupanje. S druge strane, Institucija ombudsmana nije provodila istragu prema tužilaštvima, pošto je cilj ovoga Specijalnog izvješća skrenuti pozornost i podići svijest o značaju zabrane tjelesnog i duševnog kažnjavanja djeteta na području Bosne i Hercegovine. Javna svijest o neprihvatljivosti tjelesnog kažnjavanja djeteta nije na potrebnoj razini zato jer o posljedicama toga oblika nasilja nema dovoljno znanja, kao ni spoznaja u široj javnosti, a odgovornost za to snosi i cjelokupno društvo, kojega prvenstveni interes mora biti načelo najboljeg interesa djeteta.

Iz dobivenih se podataka nameće zaključak kako tjelesno kažnjavanje djeteta u obitelji nije inkriminirano kao posebno kazneno djelo niti u jednom od tri kaznena zakona u Bosni i Hercegovini. U praksi se najčešće dešava da nadležna tijela unutarnjih poslova podnose izvješća tužilaštvima o počinjenim kaznenim djelima nasilja u obitelji, ili sudu predlažu izricanje zaštitnih mjera sukladno zakonima o zaštiti od nasilja u obitelji ili pokretanje prekršajnog postupka.

V. Godišnje izvješće o aktivnostima Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i pojedinačni predmeti/slučajevi u Instituciji ombudsmana (Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece)

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine registrira slučajeve nasilja nad djecom, kako vršnjačkog nasilja tako i slučajeve u kojima su djeca žrtve nasilja u obitelji. Nasilje nad djecom pojava je koja može obuhvatiti različita tumačenja i definicije, ali svima im je zajednička karakteristika da pod nasiljem podrazumijevaju svaki tjelesni ili duševni nasilni akt usmjeren prema djeci, izravno ili neizravno, koje počinje pojedinci ili institucije, a kojim se ugrožavaju ili sprječavaju normalan razvitak, integritet osobnosti ili zadovoljenje potreba djece. Ombudsmani – postupajući po individualnim žalbama ili u predmetima po službenoj dužnosti – naglašavaju kako svako dijete ima pravo na odrastanje u sredini koja će mu osigurati poštivanje i potporu, u potpunosti isključujući svaki oblik nasilja, jer samo takva sredina potiče potpun razvitak osobnosti djeteta i stvara građane koji su odgovorni prema sebi i prema drugima. Bosna i Hercegovina je ratificiranjem međunarodnih standarda preuzela obvezu zaštite djece od

svakog oblika duševnog ili tjelesnog nasilja. U nadležnosti je entiteta u Bosni i Hercegovini i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine da – donošenjem i usvajanjem zakonskih i podzakonskih propisa, potpisivanjem protokola o postupanju u slučajevima nasilja nad djecom, koji će biti sukladni međunarodnim standardima – zaštite djecu od svakog oblika nasilja. U situacijama u kojima izostane pravodobna reakcija obitelji kao primarne jedinice ključne za pravilan razvitak i zaštitu djetetove osobnosti, neophodna je intervencija nadležnih državnih tijela, odnosno institucija i tijela koji u svom djelokrugu imaju i pitanje zaštite prava djeteta. Ključnu ulogu u pružanju pomoći djetetu žrtvi, odnosno potencijalnoj žrtvi nasilja, imaju obrazovne institucije, tijela socijalne skrbi, obiteljska savjetovališta te policijska tijela.

U pogledu primjene članka 19 UN-ove Konvencije o pravima djeteta, odnosno obveze svake države potpisnice da poduzima mjere zaštite djeteta od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, Ombudsmani putem svojih redovitih godišnjih izvješća nastoje ukazati nadležnim tijelima kako bi u Bosni i Hercegovini trebalo uvesti nesumnjivu i eksplicitnu zabranu tjelesnog kažnjavanja djeteta u svim sredinama i okruženjima. Ombudsmani također smatraju neophodnim naglasiti kako je – u cilju realizacije preporuka o izričitoj zabrani tjelesnog kažnjavanja djeteta koje je Bosni i Hercegovini uputio UN-ov Odbor za prava djeteta, pored već poduzetih koraka nadležnih tijela u cilju definiranja zabrane svakog oblika fizičkog ili duševnog nasilja⁴⁵ – neophodno izvršiti reformu zakonske regulative određenim mjerama, osigurati sustav potpore za zabranu tjelesnog kažnjavanja kao vid socijalne politike, te uključiti širu javnost u debatu radi podizanja svijesti o ovoj temi.

Porodičnim zakonom Republike Srpske tjelesno kažnjavanje djeteta u kući je zabranjeno.⁴⁶ U Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu potrebno je osigurati da važećim zakonodavstvom bude jasno propisano kako je kažnjavanje djeteta u kući zabranjeno. Iako je Vijeće za djecu BiH, vođeno međunarodnim dokumentima te Akcijskim planom za djecu BiH 2015.-2018., nadležnim vladama uputilo Inicijativu za izmjenu obiteljskih zakona, zakona o socijalnoj skrbi i skrbi nad djecom, zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, kaznenih zakona, kao i zakona iz oblasti zdravstvene zaštite u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH, okvirnog zakona u oblasti predškolskog i osnovnog obrazovanja, kao i zakona o športu. Mada je Inicijativa upućena s ciljem uvođenja eksplicitne zabrane tjelesnog kažnjavanja djeteta u svim životnim okruženjima djeteta, Ombudsmani konstatiraju kako do izmjena pobrojanih zakona u Federaciji BiH i Brčko Distriktu nije došlo. Iako obiteljski zakoni propisuju pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlorabre, zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, Ombudsmani Bosne i Hercegovine zaključuju kako ovakva norma nije dovoljna za ostvarivanja zaštite digniteta djeteta.

⁴⁵ Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na svojoj 75. sjednici, održanoj 11.03.2013. godine, usvojila Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u obitelji (2013-2017), Vlada Republike Srpske je u svibnju 2014. godine usvojila Strategiju za suzbijanje nasilja u porodici Republike Srpske (2014-2019)

⁴⁶ Član 97 Porodičnog zakona Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske* br. 54/2002, 41/2008 i 63/2014

Iz Godišnjeg izvješća o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2017. godinu (pojedinačni predmeti)

Primjer: Postupajući po žalbi jedne majke na rad tužiteljstva,⁴⁷ Ombudsmani su nesumnjivo utvrdili da se slučaj itekako tiče prava djeteta. Nadležna tijela (policija, sud, tužiteljstvo i centar za socijalni rad) ustanovili su kako je dijete žrtva duševnog i tjelesnog nasilja. te su adekvatno i učinkovito djelovali u najboljem interesu djetetu. Dijete je žrtva nasilja u obitelji koje je počinio očuh, a zahvaljujući brznoj reakciji nadležnoga tužiteljstva, uz koordinaciju i pomoć drugih nadležnih tijela, dijete je izuzeto iz obitelji (od majke i očuha), te je odmah pozvan otac djeteta da preuzme skrb i staranje o djetetu. Ombudsmani su predmet zatvorili i zaključili da tužiteljstvo nije ugrozilo ili prekršilo prava majke kao roditelja.

Primjer: Ombudsmani su zaprimili prijavu bake⁴⁸ da njezina malodobna unuka, koja živi sa majkom i očuhom, svakodnevno trpi tjelesno i duševno nasilje. Pored toga, tjeraju je i na prosjačenje. Odmah je o svemu obaviješten centar za socijalni rad, koji je proveo sveobuhvatnu analizu. Za razliku od prethodnog slučaja, ustanovilo se da dijete nije žrtva nasilja ili ekonomske eksploatacije, odnosno žalbeni navodi nisu bili utemeljeni na istinitim činjenicama.

Primjer: Ombudsmani su zaprimili žalbu roditelja da je njihovo dijete žrtva cyber kriminala.⁴⁹ Nadležno tužilaštvo obavještava Ombudsmane da je pripremi postupak protiv maloljetnika,⁵⁰ zbog kaznenog djela iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije iz članka 211. stavak 1 KZ FBiH, završen dana 22.02.2017. godine podnošenjem sudu prijedloga za primjenu odgojne mjere pojačanog nadzora roditelja.

Iz Godišnjeg izvješća o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2018. godinu (pojedinačni predmeti)

Primjer: Ombudsmani su *ex officio* otvorili predmet zbog spornoga snimka tjelesnog kažnjavanja djeteta u predškolskoj ustanovi koje je počinila odgajateljica, a koji se našao na brojnim portalima i društvenim mrežama u Bosni i Hercegovini.⁵¹ Nažalost, i ovaj slučaj ukazuje na senzacionalistički pristup medija u situacijama kada izvješćuju o kršenju prava djeteta. Putem saopćenja za medije⁵² Ombudsmani su izrazili zabrinutost i naglasili kako se mora uvesti jasna i eksplicitna zabrana tjelesnog kažnjavanja djece u svim sredinama i okruženjima u Bosni i Hercegovini. Na osnovu međunarodnih standarda o zaštiti ljudskih prava djece sadržanih u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta i pratećim protokolima, te drugim konvencijama Vijeća Europe, nastala je i jasna obveza Bosne i Hercegovine usklađivanja pravnog okvira, ali i praćenja i izvješćivanja o usklađivanju i primjeni propisa u Bosni i Hercegovini. U okviru ovih standarda izuzetno je važno i pitanje profesionalnih standarda za sve profesionalce koji rade za djecu i s djecom, kao i sustava praćenja profesionalnog postupanja s djecom žrtvama nasilja. Postupak istraživanja je u tijeku.

⁴⁷ Ž-SA-05-1294/16

⁴⁸ Ž-SA-01-512/16

⁴⁹ Ž-BL-01-70/17

⁵⁰ Učinitelj kaznenog djela malodobnik

⁵¹ Ž-BL-01-861/18

⁵² dana 29.10.2018

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili prijavu⁵³ da su djeca u jednoj obitelji s područja općine Kostajnica u potpunosti odgojno zapuštena i zanemarena. Ombudsmeni su odmah nadležni centar za socijalni rad pozvali da se u povodu ovih navoda izjasne, te da svoje navode potkrijepe odgovarajućom dokumentacijom (dokazima). Istodobno su ukazali centru kako su spremni pomoći i razmotriti svaku mogućnost da se konkretan slučaj riješi u interesu djece (posredstvom nadležnih tijela, općine i resornog Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi Republike Srpske ili drugih vladinih/nevladinih domaćih i međunarodnih organizacija). Predmet je u fazi praćenja.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili žalbu jedne srednje škole s područja grada Bihaća. Škola se u svom obraćanju poziva na Protokol o postupanju u slučaju nasilja koje uključuje djecu. Ombudsmeni su tijekom postupka istraživanja pohvalili menadžment škole pošto su ne samo postupili zakonito već u potpunosti djelovali odgovorno, profesionalno, savjesno, cijeneći prvenstveno najbolji interes djeteta. U svojoj žalbi navedena školska ustanova prijavljuje saznanja o nasilju u obitelji nadležnim tijelima, Centru za socijalni rad Bihać, MUP-u Unsko-sanskog kantona i Ombudsmanima. Škola navodi kako je pedagog škole obavio razgovor s učenicom trećeg razreda i kako je dijete izjavilo da je svjedočilo svađi između roditelja kada je otac majku fizički napao. Uprava škole poduzela je sve neophodne mjere iz njihove nadležnosti, uključujući i razgovor s majkom, kojoj je pružena savjetodavna pomoć. Tijekom provedbe istražnog postupka, nadležna tijela (Ministarstvo unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona i Centar za socijalni rad Bihać) pozvana su da Ombudsmanima dostave informacije o poduzetim radnjama povodom prijavljenoga nasilja. Škola je izvijestila Ombudsmane kako je dijete bilo pod stalnim nadzorom i praćenjem školskog pedagoga i kako je utvrđeno da se cjelokupna situacija među supružnicima poboljšala. S roditeljima je obavljen razgovor, a oni su saopćili kako posjećuju bračno savjetovalište i kako nastoje pronaći što primjerenije rješenje cjelokupne situacije.

*

Ombudsmeni naglašavaju koji su ključni subjekti zaštite djeteta, odnosno tijela koja provode i primjenjuju zakone o zaštiti od nasilja u obitelji: policija, tužilaštvo, sudstvo, ustanove socijalne skrbi, ustanove zdravstvene zaštite, predškolske i školske ustanove. Njihovo postupanje treba biti usmjereno na postizanje najboljeg interesa djeteta. Obveza postupanja određena je brojnim propisima i dokumentima koji se odnose na prava i zaštitu djeteta, polazeći od međunarodnih dokumenata koje je prihvatila Bosna i Hercegovina, pa do domaćeg zakonodavstva kojim se uređuju oblasti kaznenog prava, obiteljskog prava, socijalne skrbi i skrbi nad djecom, obrazovanja i zdravstvene zaštite. Svaki oblik nasilja nad djetetom smatra se nedopustivom radnjom i predstavlja jedan od najtežih oblika ugrožavanja i povrede prava djeteta. Cjelokupno društvo ima obvezu zaštititi dijete od svih oblika nasilja, pružiti potporu obitelji i osigurati okruženje u kojemu će se dijete nesmetano razvijati.

⁵³ Ž-BL-01-889/18

VI. Zaključci Ombudsmana

Opće je poznato da je tjelesno kažnjavanje nad odraslima zabranjeno i kažnjivo u svim situacijama i sredinama, a nad djetetom uglavnom samo u ustanovama obrazovanja i odgoja, socijalne skrbi kao i ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija. Pravo svake osobe treba biti i pravo svakog djeteta.

Ovim izvješćem Ombudsmani ne mogu prihvatiti da naše društvo, koje zabranjuje svaki vid nasilja među odraslima, istodobno ne prihvata, pa čak i odobrava kada se djeca izlažu nekom obliku fizičkog napada i nasrtaja, povrjeđivanja ili zastrašivanja u svrhu kažnjavanja i discipliniranja. Roditeljima su potrebni potpora i znanje: odgovarajući životni standard, pomoć i usluge institucija i organizacija (npr. zapošljavanje roditelja, sprječavanje siromaštva...), savjetovaništa, psihološke edukacije i sl. Činjenica da se roditeljima ne pruža u dovoljnoj mjeri ono što im je potrebno nedovoljan je izgovor da oni za svoje dijete ne učine sve što je moguće. Dobre roditeljske vještine i prakse se uče i stiču, a roditeljska ljubav ne znači davanje potpune i neograničene slobode. Bilo bi dobro da roditelji nastoje kritizirati i disciplinirati ponašanje svoga djeteta, a ne samo dijete niti njegovu osobnost. Ne postoji jedinstven recept za odgajanje koji se može primijeniti na svu djecu u svim situacijama, ali roditelji treba da izbjegavaju sve postupke koji su štetna za djecu i koji dugoročno nemaju učinka.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da se slučajevi tjelesnog nasilja nad djecom prijavljuju. No, pretpostavka je Ombudsmana da u praksi slučajeva tjelesnog kažnjavanja djece koje primjenjuju roditelji, ali i druge odrasle osobe, ima mnogo više.

Svjesni da eksplicitna/izričita zabrana tjelesnog nasilja nad djetetom u široj i stručnoj javnosti izaziva dosta rasprava i polemike, Ombudsmani bez obzira na to žele upozoriti nadležna tijela vlasti da u što skorijoj budućnosti moraju kroz zakonske norme zabraniti tjelesno kažnjavanje djeteta u obitelji. Pored toga, neophodno je zabranu jasno definirati i sankcionirati, a riječ je o obvezama koje moramo ispuniti uvažavajući međunarodne standarde. U Bosni i Hercegovini tjelesno kažnjavanje djece još nije adekvatno tretirano. Naime, pojedini obiteljski zakoni u Bosni i Hercegovini moraju pretrpjeti određene izmjene, odnosno dopune. U Republici Srpskoj zabranjeno je tjelesno kažnjavanje djece, dok u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ne postoji jasna zakonska zabrana tjelesnog kažnjavanja djece u obitelji.

Ombudsmani smatraju kako nije dovoljno samo donijeti zakone; donošenje zakona predstavlja prvi korak u stvaranju okruženja u kojemu će se poštovati djetetovo ljudsko dostojanstvo i pravo na jednaku zaštitu od svakog oblika ugrožavanja tjelesnog i duševnog integriteta i okrutnog i ponižavajućeg ponašanja i nasilja kakvu imaju odrasli. Istodobno, mora se raditi na edukaciji i podizanju svijesti o pozitivnom i odgovornom roditeljstvu.

Dakle, sama zakonska zabrana neće riješiti problem, ali je po mišljenju Ombudsmana nužna zato jer sve druge mjere bez zakonske reforme imaju ograničene i kratkoročne učinke. Također, za primjenu zakona neophodno je *pripremiti teren* i osigurati potrebne preduvjete, a oni se, prije svega, odnose na sustavnu potporu obitelji radi nenasilnog rješavanja problema i izbora alternativnih oblika discipliniranja djeteta. Zabrana tjelesnog kažnjavanja djeteta ne znači zabranu odgajanja i discipliniranja djeteta, nego zahtijeva nove metode i strpljivo i dosljedno postavljanje granica. Vjerujemo da će se prepoznati potreba i važnost izmjena obiteljskih zakona u Federaciji BiH i Brčko Distriktu kako bi se otklonila zakonska nedorečenost i uspostavila

pravna osnova za zaštitu djeteta od svih oblika tjelesnog kažnjavanja i drugih ponižavajućih postupanja. Osim toga, postoje i drugi, netjelesni oblici kažnjavanja, koji su također okrutni i ponižavajući, a samim tim u suprotnosti s Konvencijom o pravima djeteta, kao što je kažnjavanje kojim se djeca verbalno vrijeđaju, omalovažavaju i zastrašuju, ignoriraju, ponižavaju, kleveću te izlažu podsmijehu drugih. Pored preporuke da Bosna i Hercegovina kao država potpisnica poduzme sve odgovarajuće mjere kako bi se izričito zabranilo tjelesno kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i obiteljsko okruženje, Odbor UN-a predlaže da Bosna i Hercegovina ojača i proširi programe podizanja svijesti i obrazovanja, uključujući kampanje kojih je cilj promoviranje pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječjih prava, uz sudjelovanje djece, ujedno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje tjelesno kažnjavanje.

VII. Preporuke Ombudsmana

Preporuka Vladi Republike Srpske, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i vladama županija:

Da, sukladno svojim zakonskim ovlastima i nadležnostima, putem svojih nadležnih ministarstava, u narednom periodu predlože nadležnim parlamentima usvajanje zakonskih odredbi kojima će se, tamo gdje to do sada nije učinjeno, izričito zabraniti tjelesno kažnjavanje djeteta u svim sredinama, uključujući i obitelj.

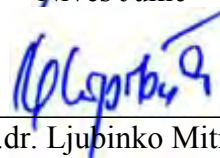
Da putem svojih nadležnih ministarstava poduzmu sve neophodne aktivnosti kojih je cilj podizanje svijesti javnosti kroz uvođenje obrazovnih programa, uključujući i kampanje, u cilju promoviranja pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječjih prava, uz sudjelovanje djece, istodobno podižući svijest o štetnim posljedicama koje uzrokuje tjelesno kažnjavanje djeteta.

Pozivaju se nadležna tijela da u roku od jedne godine obavijeste Ombudsmane o svim poduzetim radnjama povodom Preporuka Ombudsmana i o učincima Preporuka, pismenim putem Područnom uredu u Brčko Distriktu, na adresu: Trg mladih (Brčko), pozivom na broj predmeta Ž-BR-01-154/19.

Ombudsmani Bosne i Hercegovine

Nives Jukić

Prof.dr. Ljubinko Mitrović

Dr. Jasminka Džumhur